

Almanach

för Året

Efter Frälsarens Christi Födelse,
1829.

Till STOCKHOLMS Horizont,
Belägen vid 59 grad. 20 $\frac{1}{2}$ min. Polhögd.

Efter

Hans Kgl. Maj:ts

Märdigste Stadgande;

Utgifwen af

Den Wetenskaps-Academie.

Stockholm, p. A. Norstedt & Söner.

Ex. säljes på Håstadt och skuret för fyra Skillingar Banco.

Kort underrättelse om den så kallas
de Lungrotan hos häst-creaturen.

(Ur Veterinär-Inrättningens i Stockholm circulär-bref
i Mars och Juli 1826.)

Lungröta fallas en sjukdom bland hästarne, hvars annals
kande yttrar sig derigenom att foderlusten förminskas, hästen
är trög, åter väl ännu godt hö, men lemnar alldeles häf-
ve-fodret. — Utbrottet ger sig tillkänna med hetta i mun-
nen och kring ögonen. Munnens lemhinna, insidan af
ögonlocken, åsvensom det så fallade hvitdgat åro blod-
sprängde, pulsen hastig och hög, lemmen hos han-djuret är
uthängande. Huden emellan gandscherne (gulken) och i
bringen är i jemn rörelse, åsven då djuret ej sväljer,
flankorne gå på samma sätt som i svårt quicdrag. Den
ur näsan utandade lusten är ganska het, djuret hossar med
ett skarpt lätte, och lägger sig i korta reprise.

Om ej sjukdomen håftwes i denna period af sin utveckling, utan går vidare, så inställa sig följande tillfället: Foderlusten försvinner helt och hållet. Munnen slämmer, åsvensom de omtalte delarne af ögat och ögonlocken blifwa gula, hela usseendet är dorstet, hvarunder den högsta grad af swaghet uttrar sig. Pussen blir långsam och schwag; hjertslagen blifwa märkbara på wenstra sidan af bröset, ögonen blifwa matta och lindriga döfskoller-tillfället inställa sig. Då hästen sättes i rörelse, föras frambenen flysiva, under det bakdelen wäcker. Ur näsan flyter en gulbrun, ofta stinkande wätska, som stundom visar sig på 4:de eller 5:te dygnet. Urinen är brunaktig, ofta illaluktande. Andedrägten är på det högsta besvärad; djuret förmår nu ej mera att hosta, utan visar endast fåsfånga bemödanden dertill. Wattenswullnader uppkomma under bröset, buken, på benen och någon gång åsven på hufvudet. Håren förlora sin glans och blifwa stripiga. Kramp infinner sig i benen (extremiteterne), åsvensom hälthet i ett eller annat ben.

Sjukdomen skiljs lätt från vanlig inflammation i lungorne derigenom; att i den sistnämnda djuret aldeles icke lägger sig; att gulken och flankerne röra sig hårtigare, att munnen inre hinna, hvitögat och insidan af ögonlocken ej

gulna, att foderlusten aldeles försvinner, hvaremot djuret har outväxtlig törst.

Från döfskoller skiljer sig lungrotta derigenom: att en förlig häst helst åter på marken, än häller han fördret länge i munnen, utan att tugga det, än åter förtåres det med glupshet. Under gången lyfter en döfskollrig häst sina ben högt, liksom om han wore blind, och i stallet tål han ej vara bunden, utan hvilar då med hela sin tyngd på grimskaftet.

Lungrottan anses med föl wara smittosam, de sista djuren bbra dersöre genast föllas från de friska, och allt; som warit i berbring med de förra, twäntas med het astlut. Mineralsura rökingar användas åsven ester allmänt kända föreskrifter.

Behandling: så snart man märker, att hästen ratar sitt hafrefoder, sättes genast hank i bringan. Wisa sig nu, som wanliggen inträffar, febertillfället, så nyttjas åderlättning och kylande medel. Åderlättning användes på unga kraffstilla, wälfödda djur, hvarvid från ett stop till en kanna blod astappas. Om, under sjukdomens lopp, andedrägten är till det yttersta besvärad, djuret fastar sig af ångest, men

kan ej ligga länge, bgonen utstående och blodsprängde, då är en liten åderlåtning alltid påkallad, och åstadkommer ofta en oförväntad förbättring. Förbiktig gifwes 2 lod salpeter (Nitras calicum) och i lod dubbelsalt (Sulphur calicum). Då andedrägten är mycket svår, febern stark och träcken har sin vanliga consistence, är deremot träcken mycket hård, så gifwes 2 lod dubbelsalt och i lod salpeter. Om febern är mycket svår så bör denna dosis gifwes hvarje timma hela dygnet igenom, annars blott hvar tredje timma.

Denna behandling bör åga rum i sjukdomens början, men så snart kraftlöshet och utsot börja visa sig avbrytes den. Efter denna tid gifwes följande medel:

N:o 1 Tag pulwer af Balmusrot, Angelikerot lika delar, pulwer af Arnica-blommor hälsten mot hwardera af de föregående, samt terpentin hälsten mot Arnica.

N:o 2 Tag pulwer af Valerianrot, och Gentiansrot lika delar, samt af Kroksade enbår dubbelt. Två lod af dessa pulwer gdras till mos med mjölk och watten och den na dosis ingifwes hvarannan, eller hvar tredje timma.

År djuret mycket svagt, så brukas endast af N:o 1 med tillstsats af ett matskedssblad utspädd swafwelsyra på

en dracma Kampher. — Åro krafterne icke betydsligen medtagne, så omväxlas med N:o 1 och 2. Till ombyte kan äfven tjena följ. N:o 3. Tag Pilbärspulwer (pulw. cort. (salicis pentandrae) 2 delar, pulwer af Chamomillablommor 1 del, samt Tjåra, så mycket som fordras för att härav bilda mos. — Af alla medicaments-former är mos den tjenligaste, emedan pulwer blåser bort och flytande saker komma lätt i lufttrupen, särdeles då djuret lider af brbbs sjukdom.

3 eller 4 gånger om dagen gifwes djuret flyttir, hvar till brukas på en kanna watten en liten matsked concentrerad swafwelsyra.

För att afleda från lungorne, sättes, på nedra delen af det ställe der täckesgjorden ligger, spanskt fluga af ett quarters längd och bredd. På nämde ställe afslippes håret tätt intill huden och derpå strykes följande salva. Spansk flug-pulwer och Euphorbii kåda $\frac{1}{2}$ uns, terpentin eller tjåra så mycket som fordras fdr att göra salva.

Inandning af ångor tillredes flere gånger om dagen, på det sätt, att höfrb, kokadt med watten, lägges i en tennist, hvilken hålls under näsan på hästen sedan han blif-

wit wänd halslänges i spiltan, och uppbinden med zine
grimskaft, på det han ej må skälla nosen. År andedräg-
ten mycket besvärad, bör inandningen af ångan ej ske mer
än några minuter i sender, då han desemellan bör hämta
frisk lust. Werkan af ångorne kan förbätta derigenom, att
man får ettika på hörslet.

Skulle hankarne åstadkomma en elakartad varghärting,
så brukas på sären en upplösning af 4 lod granskada uti 1
qvarter sprit. De svullna benen lindas med halm.

Eider lefvern hufrudsakligen, som kännes deraf, att
högonen är mycket gula, så ingrides omkring $\frac{1}{4}$ lod mercu-
rialsalva (Unguentum hystrargyri) på högra sidan, en
tvärhand från ryggraden på en yta af ett qvarter i längd
och bredd. Detta repeteras, hvarannan eller hvar 3:dje
dag, till dess den gula färgen går bort.

Här man tillfälle att slappa de sjuka hästarne lösa i
luftiga och rymliga stallar, så bidrager detta mycket till euren.

Allehanda foderämnen måste bjudas, och det gifwas som
hästen föredräger. Fritt wal lemnas i anseende till drycen,
som kan vara, antingen rent watten, eller så kal-
lad mjöldryck, eller watten blandadt med hvetefli.

Sållan förtår en häst watten, då deti förmärkes någon
hyra; hvarfröre man får åtnjöja sig, att gifwa den ibland
möset och i flystirerne.

Renhållning medelst krapning, borstning och gnidning
med halm är af yttersta vigt, åtvensom djurets förtorande
de från arbete under hela sjukdomen. Om väderleken till-
läter, är det nyttigt att de sjuka släppas lösa, ske att i fri-
sta lusten röra sig efter behag. En häst som genomsätt
sjukdomen måste med yttersta varsamhet åter vänjas vid
arbete.
